

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваницький А.І. Українська народна музична творчість: Навч. посібник. – К.: Муз. Україна, 1991.
2. Квітка К. Вибрані твори у двох томах / Сост. и комент. В.Л.Гошовского. – М.: Сов. композитор, 1973. – Т.1.
3. Квітка К. Порфирій Демуцький // Етнографічний вісник ВУАН – К., 1928. – Вип. 6.
4. Колесса Ф. Народна музика на Поліссі // Музикознавчі праці / Підгот. до друку С.Й.Грица. – К.: Наук. думка, 1970. С. 409-425.
5. Молдавін М. Народний підголосковий спів. – К.: Муз. Україна, 1980.
6. Сто українських народних пісень села Скородинці на Тернопільщині / Упорядник С.І.Стельмашук. – К.: Муз. Україна, 1967.
7. Яценко Л.І. Українське народне багатоголосся. – К.: Вид-во академії наук УРСР, 1962.

Olha Bystryts'ka**Principal types of the folk multi-vocal singing of South Volyn'.**

The article indentifies the structural typology of the folk multi-vocal singing of South Volyn' on the basis of setting to music the calender-ritual genres, sn particular, cards, shchedrivky, St. Peter's Day and Midsummer's Night songs.

Key words: South Volyn', folk multi-vocal singing, heterophony, mediant second part singing, heterophone-harmonious three-part singing.

Богдан Водяний

**ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВАТОРСЬКІ ФОРМИ МУЗИКУВАННЯ
У ДИТЯЧИХ ФОЛЬКЛОРНИХ АНСАМБЛЯХ ПІВДЕННОЇ ВОЛИНИ
(НА МАТЕРІАЛІ С.ЮСЬКІВЦІ ЛАНОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Стаття висвітлює питання функціонування традиційних та новаторських форм музикування у дитячих фольклорних ансамблях Південної Волині.

Ключові слова: Південна Волинь, традиційне музикування, фольклорний ансамбль, інструментальне виконавство.

У фольклористичній науці завжди актуальною є проблема взаємодії традицій і сучасного стану функціонування народного мистецтва, оскільки виходить вона із такого явища, як трансформація культурних процесів. Дослідження процесу трансформації полягає не лише в констатуванні тієї чи іншої зміни, й вивченні характеру фольклорних змін і виявленні їх значення для подальшого розвитку традиції.

При такому підході чітко проглядається відома у мистецтвознавстві конструкція: «традиція та новаторство», тобто традиція – це все те прогресивне, що утримується в культурі минулих поколінь; новаторство – процес засвоєння і прийняття традицій своїх попередників і на тій основі формування нових елементів культури, які виявляються у відповідних нових формах функціонування певних жанрів мистецької творчості.

У наукових дослідженнях останніх десятиліть більшість мистецтвознавців, культурологів, вчених інших гуманітарних дисциплін відзначають, що поряд зі зміною етнографічного контексту традиційна культура продовжує витіснятися різними формами сучасної масової культури. У цьому питанні можна спостерігати як природність трансформаційних процесів, так і певну деструктивність культурної політики. Тому значна частина суспільства, виявляючи прагнення і тенденції до духовного оновлення і гуманізації культури, освіти, суспільних відносин, намагається знайти форми відродження і збереження духовних традицій.

Метою статті є розгляд питання функціонування традиційних та новаторських форм музикування у дитячих фольклорних ансамблях Південної Волині у контексті висловленої проблематики. Матеріалом для висвітлення цього питання обрано діяльність дитячого зразкового фольклорно-етнографічного ансамблю села Юськівці Лановецького району Тернопільської області.

Тематика статті одночасно торкається кількох важливих проблем, які знаходяться на перетині інтересів етномузикознавчих, етнографічних та педагогічних досліджень. Тому закономірно, що до розв'язання таких проблем, як збереження культурних традицій народу, поряд з етномузикознавцями повинні працювати всі працівники педагогічної галузі: вчителі шкіл, викладачі вузів, вихователі різних рівнів. Це може скласти напрям спеціальних досліджень, на основі яких будуть формуватися поряд з культурологічними концепціями розвитку певної локальної традиції ще й цілі виховні системи.

Для досліджень цього аспекту проблеми постулатом повинно стати твердження про те, що фольклор має бути визначальним фактором національного самовияву особистості, а побутування певної культурної спадщини, її відновлення і збереження повинно підтримуватися усвідомленим ставленням до традиції насамперед працівників культурно-освітньої сфери. Тут доречно згадати, наскільки правильно і далекоглядно бачив процеси розвитку традиційної музичної культури К.Квітка, який ще у 1925 році на сторінках журналу «Музика» писав про те, що «натуральна народна традиція в нинішній час переривається, і в природних умовах сільського життя не знаходиться учеників на зміну старих майстрів-музик, що вимирають. Отже, такі учні повинні знайтися серед людей найвищого розвитку, які можуть присвятитися справі з ідеї /.../ і схочуть навчитися грати на народних інструментах і широко-народних способів співу, з свідомою історико-етнографічною метою зберегти давньонародний хист після того, як він у самому народі зникне» [1, 134-135].

Саме такій меті підпорядкована діяльність дитячого фольклорного ансамблю середньої школи села Юськівці та його керівника Володимира Івановича Клапошука – доброго знавця і шанувальника народної музичної творчості.

В.І.Клапошук з 1973 року працює вчителем музики у цій школі. Впродовж усіх років роботи керує шкільним хором, проводить значну культурно-просвітницьку роботу в селі. У процесі творчої діяльності прийшло розуміння того, що ефективно проводити естетичне виховання підростаючого покоління, формувати у ньому високі художні смаки і культурні навички можна за допомогою духовної спадщини минулих епох. Пошуки нових форм роботи у цьому напрямі і привели його до створення у 1985 році дитячого фольклорного ансамблю на базі школи.

Формування такого колективу вимагало від керівника проведення попередньої підготовчої роботи, яка полягала насамперед у вивченні місцевих музичних традицій. Особливу увагу треба було приділити такому явищу, як дитяче ігрове звукоутворення. Це такий специфічний інструментальний жанр, у якому використовуються переважно ідіо- та аерофони (гра на свистку, травинці, гребінці, а також різноманітних керамічних (глиняних) свистульках у вигляді півників, зозульок, коників та ін., що виготовлялися як з ігровими отворами, так і без них). Найпростіші інструменти діти, найчастіше хлопчики-підлітки, виготовляють самі. Поряд з тим майже в кожному регіоні існувало кустарне виробництво музичних інструментів-іграшок. Дитячий інструментальний жанр через момент гри і розваги перетворює звукову творчість дітей на засіб пізнання традиційного укладу життя, спілкування з природою, виховання в них усвідомлення своїх національних коренів.

На цьому важливому завданні, яке стосувалося прилучення дітей до основ традиційної культури, завжди звертали увагу і наголошували видатні культурно-освітні діячі та вчені-етномузикознавці. Наведемо для прикладу фрагмент із наукової праці Г.Хоткевича: «Як музикує дитина на селі? Для неї – все музика. Заложивши травину межі пальці, можна дуже добре передражнити півня, а при деякій умінню здобути й інші оригінальні звуки. Дмхнувши в горіх-свистун, в закриту з одного боку стволину очерету, в гусине перо – можна почути птичий свист./.../ Тоненький прутик, стебелінка льону, натягнута нитка дають вже різницю тонів – маємо, словом, прототипи різного роду інструментів. Далі йде примітивний пищик, коник-свистун, де є вже два-три тони. Давши дірки в пищику, дитина дістає сопілку...» [2, 171]. І далі, підсумовуючи цей огляд, який вповні стосується жанру дитячого ігрового звукоутворення, Г.Хоткевич робить висновок, що «таким типом ішла й творчість людства взагалі» [2, 171].

Звернення до дитячого традиційного місцевого фольклору дало можливість вчителеві опертися на реальний життєвий досвід дітей, допомогти їм усвідомити фольклор як складову частину

самого життя. Важливим завданням було гнучко встановити зв'язок між шкільними заняттями та оточуючим середовищем. Довго довелося спостерігати, в які ігри граються діти, які пісні співають, чи використовують якісь музичні інструменти. Багато цікавого повідомили керівнику старші люди села, які допомогли відтворити ті дитячі пісні та ігри, що вже з часом забувалися і виходили з активного побутування.

Так було і з простим музичним інструментом сопілкою, яка здавна побутувала в даній місцевості. Саморобні, вирізані з вербової гілки, з невеликою кількістю отворів (найбільше 5 – 6 отворів), на яких можна було награвати простенькі мелодії. Нескладність виготовлення сопілки, прості прийоми звуковидобування і техніки гри зробили цей інструмент доступним для дітей. Цим пояснювалося широке розповсюдження сопілки в дитячому традиційному музикуванні.

Вже на початковому етапі формування колективу ансамблю більшість його учасників поряд з вивченням пісенного матеріалу залучалися до інструментального музикування. За декілька років роботи ансамблю всі діти практично освоїли гру на музичних інструментах. Причому треба зазначити, що декілька дітей займалися в дитячій музичній школі, а всі інші до приходу в ансамбль не мали жодної музичної підготовки.

Крім сопілок, до інструментального супроводу входять ще скрипка, баян, бубон, дзвіночки, трикутник та віолончель, яка виконує функцію басопі (місцева назва – басок). В окремих творах епізодично використовуються сопілки піколо, альт та тенор, а також металофони.

Отже, дитяче інструментальне музикування значною мірою зумовило підхід до всієї виконавсько-творчої діяльності в цьому колективі. Освоєння дітьми музичних інструментів допомагає вирішувати не тільки завдання художньо-виконавського напрямку, але й сприяє активному розвитку їх музичних здібностей – розвитку ритмічного і гармонічного слуху, музичної пам'яті, творчої уяви тощо. Водночас уведення в процес музикування нових для традиції музичних інструментів, безумовно, трансформує саму традицію, вносячи до неї елементи новаторства. При цьому дуже важливо відзначити, що в діяльності фольклорно-етнографічного ансамблю музична традиція в цілому підтримується відтворенням всіх її сутнісних ознак.

Подальші наукові дослідження у напрямку вивчення процесу взаємодії традиційних та новаторських форм музикування повинні бути зосереджені на проблемі автентичності фольклору у його вторинному побутуванні, яка безпосередньо пов'язана як із загальною гуманізацією культури, так і з наполегливим вивченням науковцями традиційного і сучасного стану фольклорного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Квітка К. Вибрані статті. – К.: Муз. Україна, 1986. – Ч.2.
2. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. – Харків, 1930.

Bohdan Vodyanyj

**Traditional and innovative forms of practicing music
in children folk groups of Southern Volyn.**

(village of Yus'kivtsi Lanivtsi rajon Ternopil'ska oblast based reseavch).

The article deals with the problems of function of the traditional and innovative forms of practicing music in children folk groups of Southern Volyn.

Key words: Southern Volyn, traditional practicing music, folk group, instrumental performance.